До разової спеціалізованої вченої ради у

Національній академії внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ Волошанівської Тетяни Володимирівни на дисертацію Ганус Людмили Михайлівни «Конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству в Україні та державах-членах ЄС», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертації. На сучасному етапі розвитку українського конституціоналізму забезпечення ефективного механізму реалізації та захисту прав людини набуває особливого значення в умовах трансформації національної правової системи відповідно до європейських стандартів. У цьому контексті проблема протидії гендерно зумовленому насильству виходить далеко за межі окремого напряму державної політики чи сфери соціального захисту населення, а постає як складова конституційного обов'язку держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, закріпленого статтею 3 Конституції України.

Актуальність обраної Людмилою Ганус теми дослідження визначається також тим, що сучасне розуміння гендерно зумовленого насильства істотно трансформувалося під впливом міжнародного права, практики Європейського суду з прав людини, положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції), а також розвитку конституційної доктрини позитивних зобов'язань держави. У цих умовах особливого значення набуває не лише вдосконалення окремих законодавчих приписів, а й наукове осмислення цілісного конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству, здатного забезпечити реальне виконання державою своїх конституційних функцій щодо охорони людської гідності, рівності та безпеки особи.

Додаткової актуальності дослідженню надають сучасні євроінтеграційні процеси, пов'язані із набуттям Україною статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу та необхідністю приведення національного законодавства й практики його застосування у відповідність до acquis Європейського Союзу та стандартів Ради Європи у сфері забезпечення прав людини. У цьому аспекті дослідження конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству є своєчасним і таким, що має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення.

Особливої уваги порушена проблематика набуває в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, коли ризики гендерно зумовленого насильства істотно зростають, а на державу покладаються додаткові позитивні зобов'язання щодо забезпечення належного рівня захисту постраждалих осіб. За цих умов ефективність функціонування конституційно-правового механізму визначається не лише якістю нормативного регулювання, а й здатністю державних інституцій забезпечити реальне виконання міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Отже, обрана дисертанткою проблематика має беззаперечну наукову та практичну значущість, а її дослідження є своєчасним, відповідає сучасним викликам розвитку конституційного права України та потребам удосконалення конституційно-правового забезпечення прав людини в умовах європейської інтеграції й триваючої збройної агресії проти України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Людмили Ганус є достатньо високим і забезпечується належною теоретико-методологічною основою дослідження, логічною побудовою його структури, коректним визначенням мети й завдань, а також послідовним розкриттям предмета дослідження у межах трьох взаємопов’язаних розділів.

Дисертанткою обрано науково виправдану логіку дослідження: від з’ясування теоретичних та конституційно-правових засад протидії гендерно

зумовленому насильству, до порівняльно-правового аналізу відповідних механізмів в Україні та державах-членах ЄС і подальшого формулювання пропозицій щодо вдосконалення національної моделі протидії цьому явищу. Така структура роботи свідчить про системність авторського підходу та дає змогу не лише охарактеризувати чинне нормативне регулювання, а й виявити його концептуальні, інституційні та гарантійні проблеми.

Позитивної оцінки заслуговує те, що авторка розглядає гендерно зумовлене насильство не як ізольовану соціальну чи кримінально-правову проблему, а як складне конституційно-правове явище, безпосередньо пов’язане з реалізацією принципів людської гідності, рівності, недискримінації, свободи та безпеки особи. Саме такий підхід відповідає сучасному розумінню прав людини та дозволяє обґрунтувати необхідність активної ролі держави у запобіганні гендерно зумовленому насильству, захисті постраждалих осіб і створенні ефективної системи позитивних зобов’язань.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується використанням належної кількості наукових джерел та аналізу нормативно-правових актів, документів, що охоплює положення Конституції України, міжнародні договори у сфері прав людини, акти Ради Європи, стандарти Європейського Союзу, практику Європейського суду з прав людини, наукові праці українських і зарубіжних учених, а також матеріали щодо функціонування інституційних механізмів протидії гендерно зумовленому насильству. Важливо, що дисертантка не обмежується формальним аналізом нормативних актів, а прагне виявити їхній вплив на реальне забезпечення прав людини.

Методологічна основа дисертаційного дослідження відповідає його меті, предмету та поставленим завданням. Позитивної оцінки заслуговує використання авторкою комплексу взаємопов'язаних філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, що забезпечило комплексний характер дослідження та належний рівень обґрунтованості сформульованих висновків. Важливо, що методологічний інструментарій обрано не формально, а відповідно до логіки дослідження

окремих складових конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству.

Слід підтримати застосований дисертанткою системний підхід, який дозволив розглянути конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству як цілісну систему взаємопов'язаних нормативних, інституційних та гарантійних елементів. Використання діалектичного методу сприяло дослідженню цього механізму в його розвитку та взаємозв'язку із сучасними процесами трансформації конституційного права, а формально-юридичний і порівняльно-правовий методи забезпечили належний аналіз національного законодавства, міжнародних стандартів та правового досвіду держав-членів Європейського Союзу.

Окремо слід відзначити застосування гендерно-чутливого підходу як наскрізного методологічного орієнтира дослідження. Його використання дозволило авторці вийти за межі суто нормативного аналізу та розкрити взаємозв'язок між конституційними принципами рівності, людської гідності, недискримінації та реальними механізмами забезпечення прав осіб, які постраждали від гендерно зумовленого насильства. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку європейської правової науки та міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини.

Обраний методологічний інструментарій не лише забезпечив належний рівень наукової обґрунтованості результатів дослідження, а й дозволив авторці сформувати власну концепцію конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству, що є однією з безперечних переваг дисертаційної роботи.

Наукові положення, винесені на захист, є логічно пов’язаними з метою дисертації та послідовно розкриваються у тексті роботи. Дисертантці вдалося обґрунтувати, що конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству має розглядатися як цілісна система нормативних, інституційних, процедурних і гарантійних елементів, спрямованих на забезпечення реальної, а не лише формально проголошеної рівності. Такий

підхід є науково переконливим, оскільки узгоджується із сучасною доктриною субстантивної рівності та позитивних обов'язків держави.

Заслуговує на підтримку і те, що авторка розглядає проблему протидії гендерно зумовленому насильству в умовах європейської інтеграції України. У дисертації послідовно обґрунтовано, що імплементація положень Стамбульської конвенції, урахування стандартів Ради Європи та досвіду держав-членів ЄС мають не декларативне, а практичне значення для модернізації національного конституційно-правового механізму. Такий підхід є особливо важливим з огляду на сучасний етап розвитку української правової системи.

Достовірність одержаних результатів підтверджується їх апробацією у наукових публікаціях здобувачки та виступах на науково-практичних заходах. Основні положення дисертації відображено у 10 наукових публікаціях, серед яких є стаття у виданні, що індексується у Scopus, три статті у вітчизняних наукових фахових виданнях та шість тез доповідей на науково-практичних конференціях. Це свідчить про належний рівень апробації результатів дослідження та їх включення до наукового обігу.

Висновки дисертації відповідають поставленим завданням, є логічним підсумком проведеного дослідження та мають належний рівень аргументації. Вони не є механічним повторенням змісту розділів, а відображають авторське бачення проблеми конституційно-правового забезпечення протидії гендерно зумовленому насильству. Особливо цінним є те, що дисертантка формулює не лише теоретичні узагальнення, а й пропозиції, спрямовані на вдосконалення нормативного, інституційного та гарантійного елементів відповідного механізму.

Отже, наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації Л. М. Ганус, є достатньо обґрунтованими, достовірними та такими, що випливають із логіки проведеного дослідження.

Аналіз змісту дисертації. Перший розділ дисертації **«Теоретичні та конституційно-правові засади протидії гендерно зумовленому насильству»** має фундаментальне значення для всього дослідження, оскільки саме в ньому

сформовано теоретичне та методологічне підґрунтя авторської концепції конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству. Його зміст характеризується внутрішньою логічністю, системністю викладу та високим рівнем наукового узагальнення. Авторка послідовно переходить від аналізу базових категорій конституційного права до обґрунтування власної концепції механізму протидії гендерно зумовленому насильству, що забезпечує цілісність і концептуальну завершеність першого розділу.

У підрозділі ***1.1 «Гендер та гендерна рівність у конституційно-правовому вимірі: поняття, еволюція та основні підходи»*** дисертанткою здійснено ґрунтовне дослідження еволюції наукових підходів до розуміння категорій «гендер» та «гендерна рівність» у конституційно-правовому вимірі. Заслуговує на підтримку прагнення авторки простежити розвиток відповідних концепцій від доктрини формальної рівності до сучасного розуміння субстантивної рівності, позитивних зобов'язань держави та гендерно чутливої правової політики. Позитивно оцінюється широке використання як зарубіжної, так і української наукової доктрини, що дозволило дисертантці сформулювати власне визначення поняття «гендер» та обґрунтувати його конституційно-правове значення. Важливою перевагою підрозділу є те, що авторка аналізує гендерну рівність не лише крізь призму міжнародно-правових стандартів, а й на основі сучасної доктрини конституційного права, що забезпечило належну теоретичну глибину дослідження.

Особливої уваги заслуговує підрозділ ***1.2 «Гендерно зумовлене насильство як порушення принципу рівності та конституційних прав»,*** у якому авторка переконливо доводить, що гендерно зумовлене насильство слід розглядати не лише як різновид протиправної поведінки чи окрему соціальну проблему, а як комплексне порушення фундаментальних конституційних прав людини. Слід підтримати авторську позицію щодо нерозривного взаємозв'язку гендерно зумовленого насильства із принципом рівності, людською гідністю, правом на особисту недоторканність, свободою від дискримінації та іншими конституційними правами і свободами. Такий підхід свідчить про прагнення

дисертантки розкрити досліджувану проблему саме у площині конституційного права, що значно посилює теоретичну цінність роботи.

Позитивне враження справляє також системний аналіз міжнародно-правових стандартів і практики Європейського суду з прав людини, який використано не лише як джерело ілюстративного матеріалу, а як підґрунтя для обґрунтування сучасного змісту позитивних обов'язків держави у сфері забезпечення прав людини. Саме тому висновки, сформульовані у цьому підрозділі, мають не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення для подальшого розвитку конституційно-правового регулювання.

Одним із найбільш вагомих елементів першого розділу, як вважається, є підрозділ ***1.3 «Позитивні зобов'язання держави щодо протидії гендерно зумовленому насильству».*** Саме у ньому найбільш повно проявляється авторська концепція дослідження. Дисертантка аргументовано доводить, що ефективність протидії гендерно зумовленому насильству визначається не лише наявністю законодавчих заборон чи механізмів юридичної відповідальності, а насамперед виконанням державою комплексу позитивних конституційних обов'язків щодо запобігання насильству, належного реагування на його прояви, забезпечення ефективного розслідування та захисту постраждалих осіб. Заслуговує на підтримку комплексний аналіз практики Європейського суду з прав людини, який дозволив авторці обґрунтувати зміст відповідних позитивних зобов'язань держави та їх значення для формування сучасної моделі конституційно-правового захисту прав людини.

У підрозділі ***1.4 «Поняття, структура та елементи конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству»*** логічним завершенням теоретичної частини дослідження стало формулювання авторського визначення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству та розкриття його структурних елементів. Позитивно оцінюється запропонована дисертанткою модель зазначеного механізму, яка характеризується внутрішньою узгодженістю та поєднує нормативний, інституційний і гарантійний елементи в єдину цілісну систему. Саме ця

концепція становить методологічну основу наступних розділів дисертації та забезпечує внутрішню єдність усього дослідження.

Узагальнюючи результати першого розділу, слід констатувати, що авторці вдалося сформувати ґрунтовне теоретичне підґрунтя дослідження, яке відзначається концептуальною цілісністю, належною методологічною обґрунтованістю та високим рівнем доктринального аналізу. Особливо цінним є те, що сформульовані теоретичні положення не мають декларативного характеру, а послідовно розвиваються у другому та третьому розділах дисертації, знаходячи своє відображення у практичних рекомендаціях щодо вдосконалення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству.

Другий розділ дисертації **«Порівняльно-правова характеристика конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству в Україні та державах-членах ЄС»** є логічним продовженням теоретичних положень, сформульованих у першому розділі, та демонструє високий рівень володіння авторкою методологією порівняльно-правового дослідження. Його зміст свідчить про прагнення дисертантки не лише охарактеризувати європейський досвід, а й визначити ті елементи конституційно-правового регулювання, які можуть бути використані для подальшого вдосконалення української моделі протидії гендерно зумовленому насильству.

У підрозділі ***2.1 «Європейські правові стандарти протидії гендерно зумовленому насильству»*** авторкою здійснено комплексний аналіз нормативних засад функціонування європейської системи захисту від гендерно зумовленого насильства. Позитивної оцінки заслуговує те, що європейські стандарти розглядаються не як сукупність окремих міжнародно-правових актів, а як багаторівнева система, сформована у взаємодії правових механізмів Ради Європи, Європейського Союзу, практики Європейського суду з прав людини та механізмів міжнародного моніторингу. Такий підхід дозволив авторці показати внутрішню узгодженість європейської моделі та простежити її вплив на розвиток національних правових систем.

Особливо слід відзначити авторську спробу систематизувати європейські стандарти протидії гендерно зумовленому насильству у вигляді багаторівневої моделі, що охоплює нормативний, інституційний, процедурний та гарантійний рівні. Така систематизація має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки створює концептуальну основу для оцінки відповідності національного законодавства сучасним європейським вимогам.

У підрозділі ***2.2 «Конституційно-правові моделі протидії гендерно зумовленому насильству в окремих державах-членах ЄС»*** дисертанткою проведено ґрунтовний порівняльно-правовий аналіз досвіду Іспанії, Швеції, Португалії та Федеративної Республіки Німеччина. Позитивно оцінюється те, що авторка не обмежилася описом особливостей законодавства цих держав, а здійснила комплексний аналіз їх нормативної основи, інституційної архітектури, гарантій захисту постраждалих осіб, сильних сторін відповідних моделей та перспектив їх використання в Україні.

Наукову цінність підрозділу підсилює використання сучасних матеріалів міжнародного моніторингу, насамперед звітів GREVIO, а також аналіз новітніх законодавчих змін у досліджуваних державах. Це дозволило уникнути суто описового характеру дослідження та надати порівняльному аналізу актуальності й практичної спрямованості.

Особливої підтримки заслуговує прагнення дисертантки визначити не лише переваги окремих моделей, а й можливі межі їх адаптації до українських правових реалій. Такий підхід свідчить про належний рівень наукової об'єктивності та розуміння того, що запозичення зарубіжного досвіду має здійснюватися з урахуванням особливостей конституційного розвитку України, її інституційної спроможності та чинної системи державної влади.

У підрозділі ***2.3 «Конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству в Україні»*** авторка здійснює комплексний аналіз національної моделі протидії гендерно зумовленому насильству, досліджуючи її нормативний, інституційний та функціональний виміри. Позитивне враження справляє прагнення дисертантки оцінити не лише законодавче регулювання, а й

реальний стан функціонування відповідного механізму, виявити його сильні сторони та проблемні аспекти.

Важливою перевагою цього підрозділу є те, що аналіз української моделі здійснюється крізь призму сформульованих у попередніх підрозділах європейських стандартів. Саме це дозволило авторці не обмежитися констатацією окремих недоліків законодавства, а комплексно оцінити рівень відповідності національного механізму сучасним міжнародним та європейським вимогам.

Узагальнюючи результати другого розділу, слід зазначити, що проведене авторкою порівняльно-правове дослідження не має формального характеру. Воно стало методологічною основою для вироблення подальших пропозицій щодо вдосконалення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству в Україні. Особливо цінним є те, що авторка послідовно поєднує аналіз європейського досвіду із критичною оцінкою українського законодавства, уникаючи механічного перенесення зарубіжних моделей у національну правову систему.

Третій розділ дисертації **«Удосконалення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству в Україні»** має виразну практичну спрямованість і логічно завершує проведене дослідження. На відміну від попередніх розділів, у яких авторкою сформовано теоретичне підґрунтя та здійснено порівняльно-правовий аналіз, у цьому розділі основну увагу приділено виробленню власних пропозицій щодо вдосконалення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству в Україні. Саме тому результати цього розділу становлять особливу практичну цінність.

У підрозділі ***3.1 «Імплементація положень Стамбульської конвенції як напрям удосконалення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству в Україні»*** дисертанткою комплексно проаналізовано сучасний стан імплементації положень Стамбульської конвенції в українське законодавство та практику його застосування. Позитивної оцінки заслуговує те, що авторка розглядає імплементацію Конвенції не як формальне

виконання міжнародних зобов'язань, а як процес трансформації національного конституційно-правового механізму відповідно до сучасних європейських стандартів захисту прав людини.

Науковий інтерес викликає здійснений авторкою аналіз позитивних зобов'язань держави, принципу due diligence, механізму «4Р», діяльності GREVIO та їхнього значення для формування сучасної моделі державної політики у сфері протидії гендерно зумовленому насильству. Водночас важливо, що дисертантка не обмежується констатацією наявних проблем, а пропонує конкретні шляхи їх вирішення, обґрунтовуючи необхідність удосконалення законодавства, міжвідомчої взаємодії, механізмів моніторингу та системи захисту постраждалих осіб.

Особливо позитивно слід оцінити запропоновані авторкою зміни до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», які мають комплексний характер та спрямовані на вдосконалення як нормативної, так і інституційної складових механізму протидії гендерно зумовленому насильству.

У підрозділі ***3.2 «Оптимізація нормативного елементу конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству»*** авторкою послідовно розвинуто висновки попередніх розділів дисертації та запропоновано напрями подальшої гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами. Позитивне враження справляє прагнення дисертантки здійснювати аналіз нормативних змін крізь призму конституційних принципів верховенства права, людської гідності, рівності та недискримінації.

Важливою перевагою підрозділу є те, що питання вдосконалення законодавства розглядаються не ізольовано, а як складова комплексної державної політики, яка має охоплювати нормативні, організаційні та інституційні механізми забезпечення прав людини. Такий підхід свідчить про системне бачення авторкою перспектив розвитку конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству.

У підрозділі ***3.3 «Удосконалення інституційного та гарантійного елементів конституційно-правового механізму протидії гендерно***

зумовленому насильству» особливої уваги заслуговують запропоновані дисертанткою напрями розвитку діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та інших суб'єктів, відповідальних за реалізацію державної політики у відповідній сфері. Позитивно оцінюється те, що авторка пов'язує ефективність функціонування відповідного механізму не лише із вдосконаленням законодавства, а й із забезпеченням належної міжвідомчої координації, розвитком спеціалізованих служб підтримки, професійною підготовкою кадрів, цифровізацією окремих процедур та впровадженням сучасних механізмів оцінювання ефективності державної політики.

Заслуговує на підтримку також запропонований дисертанткою комплексний підхід до вдосконалення гарантійного елементу конституційно-правового механізму, який ґрунтується на необхідності забезпечення реальної, а не декларативної реалізації конституційних прав осіб, які постраждали від гендерно зумовленого насильства.

Узагальнюючи результати третього розділу, слід відзначити, що саме в ньому найбільш повно проявляється практична спрямованість дисертаційного дослідження. Запропоновані авторкою рекомендації характеризуються системністю, внутрішньою узгодженістю та орієнтацією на реальні потреби розвитку національного законодавства й державної політики. Важливо, що сформульовані пропозиції базуються на результатах проведеного теоретичного та порівняльно-правового аналізу, а тому мають належне наукове обґрунтування та можуть бути використані у подальшій нормотворчій діяльності й практиці застосування законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів. Важливою перевагою дисертаційної роботи є належний рівень наукової новизни отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що авторці вдалося не лише узагальнити сучасні наукові підходи до проблематики протидії гендерно зумовленому насильству, а й сформулювати низку нових

теоретичних положень, що мають значення для подальшого розвитку науки конституційного права.

Передусім заслуговує на підтримку запропонована дисертанткою концепція конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству як цілісної багаторівневої системи, що поєднує нормативний, інституційний, процедурний та гарантійний компоненти. Такий підхід істотно розширює традиційне розуміння відповідного механізму, оскільки дозволяє розглядати його не лише як сукупність правових норм чи діяльність окремих органів державної влади, а як комплексну систему забезпечення та захисту конституційних прав людини.

До безперечних наукових здобутків дисертантки слід також віднести систематизацію європейських правових стандартів протидії гендерно зумовленому насильству, які авторка обґрунтовано розглядає як багаторівневу модель, сформовану під впливом права Ради Європи, права Європейського Союзу, практики Європейського суду з прав людини та сучасних міжнародних стандартів захисту прав людини. Запропонований підхід має самостійне наукове значення та створює методологічне підґрунтя для подальших порівняльно-правових досліджень.

Позитивно оцінюється авторське обґрунтування конституційно-правової природи позитивних зобов'язань держави у сфері протидії гендерно зумовленому насильству. Авторка переконливо доводить, що забезпечення ефективного захисту постраждалих осіб є складовою реалізації конституційного принципу людської гідності, рівності та недискримінації, а також одним із критеріїв ефективності сучасної демократичної держави.

Науковий інтерес становлять запропоновані дисертанткою підходи до гармонізації національного законодавства із сучасними європейськими стандартами, зокрема щодо імплементації положень Стамбульської конвенції, розвитку принципу належної обачності (due diligence), жертвоцентричного підходу, удосконалення інституційної взаємодії та розвитку системи конституційних гарантій захисту прав постраждалих осіб.

Заслуговує на увагу й те, що більшість наукових положень, сформульованих дисертанткою, мають комплексний характер та поєднують досягнення науки конституційного права, міжнародного права, права Європейського Союзу та сучасної доктрини прав людини. Саме така міжгалузева інтеграція дозволила авторці сформувати цілісне бачення проблематики та запропонувати власне вирішення низки дискусійних питань.

На особливу увагу заслуговує те, що авторці вдалося перенести акцент із традиційного галузевого аналізу гендерно зумовленого насильства у площину конституційного права, розглянувши відповідну проблематику крізь призму позитивних зобов'язань держави, принципів людської гідності, рівності та недискримінації. Саме такий концептуальний підхід, на моє переконання, є однією з найвагоміших наукових переваг дисертаційного дослідження.

Отже, наукова новизна дисертації є достатньо обґрунтованою, відповідає заявленому рівню дослідження та підтверджує особистий внесок здобувачки у розвиток науки конституційного права.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і обумовлене, насамперед, його прикладною спрямованістю. Запропоновані авторкою висновки та рекомендації можуть бути використані у процесі подальшого вдосконалення законодавства України, спрямованого на запобігання та протидію гендерно зумовленому насильству, а також під час реалізації державної політики у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та захисту прав людини.

Особливої уваги заслуговують сформульовані дисертанткою пропозиції щодо вдосконалення нормативного елементу конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству. Запропоновані рекомендації характеризуються комплексністю, юридичною обґрунтованістю та враховують сучасні європейські стандарти захисту прав людини, що створює належні передумови для їх використання у нормотворчій діяльності.

Безперечною перевагою роботи є те, що авторка не обмежується формулюванням загальних рекомендацій, а пропонує конкретні напрями вдосконалення законодавства України, механізмів імплементації положень Стамбульської конвенції, розвитку інституційної взаємодії, посилення міжвідомчої координації та запровадження сучасних механізмів оцінювання ефективності державної політики у сфері протидії гендерно зумовленому насильству.

Практичне значення мають також результати порівняльно-правового аналізу законодавства держав-членів Європейського Союзу, які можуть бути використані під час подальшої гармонізації українського законодавства із правом Європейського Союзу та міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини.

Одержані результати можуть бути використані не лише у правотворчій діяльності, а й у практичній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, судових установ, а також у процесі професійної підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, працівників правоохоронних органів і суддів.

Крім того, положення дисертації можуть бути використані у науково-дослідній роботі та освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін конституційно-правового, правозахисного та євроінтеграційного спрямування, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів і проведенні подальших наукових досліджень із проблематики забезпечення прав людини та протидії гендерно зумовленому насильству.

Результати дисертації можуть бути використані при підготовці працівників системи МВС, під час розроблення програм підвищення кваліфікації поліцейських, прокурорів, суддів та інших суб'єктів, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству.

Повнота викладення основних положень дисертації в наукових публікаціях. Основні наукові положення, висновки та рекомендації,

сформульовані у дисертації, знайшли достатньо повне відображення в опублікованих працях здобувачки. Аналіз наукового доробку Людмили Ганус свідчить про послідовну апробацію результатів дослідження та їх поступове формування у процесі виконання дисертаційної роботи.

За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, з яких одна стаття – у науковому виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, три статті – у фахових наукових виданнях України, включених до Переліку наукових фахових видань України, а також шість тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях

Зміст опублікованих праць охоплює основні напрями проведеного дослідження, зокрема питання гендерної рівності, позитивних зобов'язань держави, конституційно-правових засад протидії гендерно зумовленому насильству, імплементації положень Стамбульської конвенції, аналізу європейських стандартів та удосконалення національного законодавства. Це свідчить про належний рівень апробації основних результатів дисертаційного дослідження та їх відповідність змісту опублікованих наукових праць.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані, а основні наукові положення, висновки та рекомендації повною мірою відображені у публікаціях здобувачки.

Зауваження та дискусійні положення. Водночас, високо оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження, його теоретичне та практичне значення, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальших наукових досліджень. Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її наукової цінності.

1. Підтримуючи запропонований авторкою підхід до визначення конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству, водночас вважаю дискусійним питання щодо співвідношення запропонованої конструкції із загальнотеоретичним поняттям механізму забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина. На мою думку, більш детальне

обґрунтування критеріїв розмежування цих категорій сприяло б ще більшій концептуальній визначеності авторської моделі та її місця у системі конституційно-правових механізмів.

2. Позитивно оцінюючи використання у дисертації практики Конституційного Суду України, слід зазначити, що більш розгорнутий аналіз його правових позицій щодо змісту принципів рівності, людської гідності та позитивних обов'язків держави міг би ще більше посилити національний конституційно-правовий аспект дослідження. Особливо це стосується аргументації окремих положень, присвячених конституційним гарантіям захисту осіб, які постраждали від гендерно зумовленого насильства.

3. Авторка обґрунтовано приділяє значну увагу впливу повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України на актуалізацію проблематики гендерно зумовленого насильства. Разом із тим, з огляду на сучасні виклики конституційному правопорядку, заслуговувало б на окреме більш детальне дослідження питання трансформації позитивних зобов'язань держави щодо захисту постраждалих осіб в умовах дії правового режиму воєнного стану. Таке дослідження, безумовно, становить перспективний напрям подальших наукових розвідок.

4. У третьому розділі дисертації авторкою запропоновано значну кількість обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення нормативного, інституційного та гарантійного елементів конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству. Водночас окремі із запропонованих заходів мають стратегічний характер і потребують подальшої конкретизації механізмів їх практичного впровадження, зокрема щодо визначення послідовності реалізації окремих реформ, відповідальних суб'єктів та критеріїв оцінювання їх ефективності.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій діяльності.

Загальний висновок. Дисертація Ганус Лариси Миколаївни на тему «Конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству в Україні та державах-членах ЄС» є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання, що полягає у розробленні комплексної концепції конституційно-правового механізму протидії гендерно зумовленому насильству, спрямованої на забезпечення ефективного захисту прав людини, удосконалення національного законодавства та гармонізацію його із сучасними європейськими стандартами.

Особлива цінність дисертації вбачається у тому, що авторці вдалося розглянути проблему протидії гендерно зумовленому насильству не лише як окремий напрям правового регулювання, а як складову сучасної конституційної доктрини захисту прав людини, що має принципове значення для подальшого розвитку українського конституціоналізму в умовах європейської інтеграції.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, достовірності та новизни. Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення, є особистим внеском здобувачки у розвиток науки конституційного права та можуть бути використані у нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці, освітньому процесі та подальших наукових дослідженнях.

Висловлені у цьому відгуку зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової цінності.

За актуальністю, ступенем обґрунтованості наукових положень, новизною, практичним значенням отриманих результатів, повнотою їх висвітлення у наукових публікаціях дисертація Ганус Людмили Михайлівни тему «Конституційно-правовий механізм протидії гендерно зумовленому насильству в Україні та державах-членах ЄС» відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доцент кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент, Тетяна ВОЛОШАНІВСЬКА

«03» липня 2026 р.